

JAN SLUYTERS.

PORTRET VAN MEVROUW DE V. (SCHILDERIJ).

SLAGMEDAILLE: EEREPENNING VAN DE STAD
'S HERTOGENBOSCH.

SLAGMEDAILLE: PORTRET VAN
MR. A. E. J. BARON VAN VOORST TOT VOORST.

GIETMEDAILLE VOOR HET ZEVEN EN VIJFTIGSTE
LUSTRUM DER UTRECHTSCHER HOOGESCHOOL.

GIETMEDAILLE: DR. A. PIT, AANGEBODEN BIJ ZIJN
AFTREDEN ALS INSPECT. VAN HET KUNSTONDERWIJS.

GIETMEDAILLE: DOM. ROBERTUS DE KERCHOVE
D'EXARDE O. S. B.

GIETMEDAILLE: PORTRET VAN
MEVR. H. LUNS—L'OUVRIER.

JAN SLUIJTERS IN HET STEDELIJK MUSEUM
TE AMSTERDAM.

Een groot acteur, met een „natuurtalent”, speelt de décors weg.... Laat hij in een driedubbel overgehaalde draak optreden, — zet hem in een rotspartij terwijl eigenlijk de scène een wei met slootje vergt, — trek hem een rok aan, waar een werkmanskiel geboden schijnt: — hij speelt overal dwars doorheen.... Men voelt zich meegesleurd door een machtig kunnen, dat ons vast zou houden ook al viel er een wankel coulisse om en al verscheen 't hoofd van den souffleur telkens boven 't hokje.... Men voelt een opluchting, een bevrijding, — men juicht om de scheppingskracht der natuur, die hier door het menschelijk kunstenaarschap heen vrijuit opstijgt....

Sluijters ziet met hartstocht, ziet met de niet te temmen vreugden van een, — haast zou ik zeggen —, bestiale schildersdrift. Wij bewonderen hem om zijn machtige vitaliteit; daár vooral om. Maar in deze bewondering blijft een twijfel. Hebben alle decadente tijden, — en zoo voelt men soms, in twijfel, dezen tijd aan —, niet geroepen om léven, méer léven! Meer leven genomen als meerdere vitaliteit, slaat onze intellectuele en geestelijke bevangenheden uiteen; — men haalt ruimer adem —, voelt zich vrij...., om daarna, tóch, te weten, dat deze vrijheid, in diepste instantie, leeg blijft, een holle ruimte waarin men wild in het niet blijft rondslaan, zoo zij, die grootere vitaliteit, zich niet een nieuwe, vollediger en machtiger gebondenheid dan waaruit wij verlost werden, schept. Verlost willen wij worden van onze „grübeleien” om in de nieuwe magische gestalte te beseffen, dat zij de zwakke en valsche spiegelingen waren van de gezonde werkelijkheden van den geest, die de sociale, — of wat, ook al weer in diepste instantie, hetzelfde is —, de religieuze problemen stelt.

Sluijters is intuïtief kunstenaar en als zoodanig dus óók symbool van dezen tijd genoeg, om te bevroeden dat wij voel- en zichtbaar staan voor een opnieuw stellen van deze problemen. Hij schilderde dan ook al enkele Bijbelsche tafereelen (een Graflegging o.a.) *) maar 't is, in zekeren zin, een gelukkig feit, dat deze doeken hier, op deze min of meer representatieve expositie, niet aanwezig zijn. Want zij zijn n ú nog kunstmatig, in de theoretische kas gekweekte, planten en geen natuurlijke vruchtzetting. In dit stadium is zijn natuurlijke uiting nog die van den „d'rauf losgehende” kunstenaar die „ruimte” om zich heen slaat, midden tusschen huichelarij en burgerlijkheid door, en in zijn heerlijke vrijheid zwelgt in kleur en sensueele driften. Hij stuwt als 't ware dit stadium, en dit lijkt mij psychologisch zeer belangrijk — daarenboven

*) Men heeft hier niet uit te begrijpen, dat „religieuze problemen”, als door mij bedoeld, identiek zouden zijn met Bijbel, Christendom of wat dies meer zij.

nog, uit angst voor wat eenmaal volgen móét, — bewust óp.... Zie zijn zelfportret waar, met den rooden klodder op den kop, het dronkene, bestiale van zijn picturale veroveringszucht hevig is aangedikt.... 't Is alsof hij, innerlijk, smeekt: „Nog niet! — Nog niet! — Laat mij eerst nog „dronken zijn en naar de haaien gaan” (Tagore). — Is ook dit, deze angst, — en wie durft neén te zeggen? — geen.... tijds-symbool?....

* * *

Er is reeds veel over Sluijters geschreven; onder de modernen behoort hij tot de meest bekenden en gevierden. Men heeft zijn werk op allerlei wijzen reeds met woorden trachten te benaderen; men heeft hem gerangschikt onder de „idealisten van de kleur”, — op zijn „afkomst” van Breitner gewezen, — hem naast Kees van Dongen gesteld....

Er schuilt in al deze bepalingen en rangschikkingen een waarheidje. De „afkomst” van Breitner kan men b.v. hier op deze tentoonstelling gedemonstreerd vinden aan twee liggende naakten die aan den meester-impressionist herinneren; „idealist der kleur” zou men hem in de eerste plaats kunnen noemen in zijn bloemstillevens, verrukkelijke kleur-composities meestal. Het feit dat het onderwerp hier wel niet uitsluitend als „aanleiding”, maar dan toch in de voornaamste plaats als mogelijkheid werd genomen om de behoefte aan kleurenweelde, met een haast Oosterschen drang, uit te leven en dat het karakter van de bloem, hoewel niet geheel voorbijgegaan, toch niet vóór alles ondergaan wordt als mysterie dat te be-contempleren valt en zoo mogelijk te beelden, — dit alles laat zich inderdaad vanuit een zekeren hoek, — die echter de mijne niét is — „idealisme” noemen. Het waarheidje dat schuilt in het in-één-ademnoemen van Van Dongen en Sluijters is echter voor mijn gevoel wel bijster klein. Zéker: beiden zijn, voor een groot deel, uitsluitend ingesteld op „de vrouw”. Maar bij Van Dongen voelt men achter de virtuositeit weinig diepte meer, geen worstelingen, geen twijfel en geen mogelijkheden.... Iets wat men bij Sluijters, — alhoewel in zekeren zin niet minder virtuoos dan Van Dongen — wél voelt en waarop ik in dit kroniekje juist wensch te wijzen, omdat 't mij voorkomt dat dit element, hoe verborgen het thans nog moge zijn, in de diepten van dit groote talent aan 't werk is.

* * *

Mag men in de selectie, ten behoeve van deze tentoonstelling uitgeoefend, misschien een kleine aanwijzing voor dit verborgen werken zien?

Onder de hier hangende vrouwen-naakten en portretten treft men niét

meer de allersterkste voorbeelden aan van een kijk op de vrouw uitsluitend gezien in de „Sinnfälligkeit ihrer geschlechtlichen Gattungsbestimmung” (Huebner) om 't nu maar eens netjes en in 't Duitsch te zeggen.... Men kan deze keuze, zoo het inderdaad een keuze is en niet uitsluitend aan 't „toeval” te wijten valt, bij Sluyters moeilijk aan hypocrisie toeschrijven. Hij schaamt zich, goddank, nooit voor zijn vurig bloed en vreugd' in 't aarsche leven.... Maar heeft men hier misschien te maken met het langzaam kiemend beleven van een grootere werkelijkheid dan die van bloed en aard' alleen, — een werkelijkheid waarin, zonder dat de wereldsche instincten en drijfveeren behoeven te worden afgesneden, o.m. ook eerbied voor de vrouw-als-menschelijk-karakter geldt?

En ook in „zijn” kinderen voel ik hier en daar al iets méer dan een uitsluitend picturaal genot aan 't baby-diertje (hoe knap en vlot en heerlijk gemakkelijk is de serie baby-teekeningen overigens niet gedaan!), — of aan de blanke, koele onberoerdheid van hun reine, aardsche tabernakeltjes....

Het is geen slecht begin: het kind....

* * *

Maar wat wil ik toch? — Ik spreek van een „begin”, van aardsche lusten, van aardsche tabernakeltjes en grootere werkelijkheden.... 't Heeft allen schijn alsof ik tegen Sluyters aan het preeken sla...; terwijl ik toch juist deed uitkomen hoe dit werk ons kan meesleuren, kan opluchten en onze bewondering wekken.... In deze lage landen komt men inderdaad maar al te weinig voor zulk een vitaal talent te staan, met zulk een hartstocht voor het schilderen-zonder-meer. Het doet goed als men zich aan de bekoring die hiervan uitgaat, zoo nu en dan, nog eens overgeeft. Zoo nu en dan....: méer kan 't niet zijn, want de moderne mensch, geboren in een tijd van overgang, twijfelt niet alleen voortdurend aan het schilderen-zonder-meer en aan het „vrije schilderij”, maar tenslotte óók aan de kunst als „aparte” verschijning, om haar zelfs of der schoonheid wille bedreven. Een „vreugde voor altijd” is zij hem niet meer.

Ons oude, min of meer romantische, ideaal van den „vrijen” schilder en de „vrije” kunst, niemand vertegenwoordigt het, op 't oogenblik, misschien zoo goed en met zooveel hartstocht als Sluyters. Maar tevens is hij modern mensch genoeg, — en dit wilde ik met mijn „preekje” laten uitkomen —, om èn, — uit angst waarschijnlijk —, deze vrijheid en hartstocht aan te dikken en tevens, hier en daar, een kiem van, ja, laten we 't maar noemen: „de gebondenheid der toekomst” te toonen. Of die kiem in hém tenvolle zal opbloeien?.... Wie zal 't zeggen. De ontwikkelingsgang van een kunstenaar valt niet zóó maar, theoretisch, te voorspellen! — D á t

nog, uit angst voor wat eenmaal volgen moét, — bewust óp.... Zie zijn zelfportret waar, met den rooden klodder op den kop, het dronkene, bestiale van zijn picturale veroveringszucht hevig is aangedikt.... 't Is alsof hij, innerlijk, smeekt: „Nog niet! — Nog niet! — Laat mij eerst nog „dronken zijn en naar de haaien gaan” (Tagore). — Is ook dit, deze angst, — en wie durft neén te zeggen? — geen.... tijds-symbool?....

* * *

Er is reeds veel over Sluïjters geschreven; onder de modernen behoort hij tot de meest bekenden en gevierden. Men heeft zijn werk op allerlei wijzen reeds met woorden trachten te benaderen; men heeft hem gerangschikt onder de „idealisten van de kleur”, — op zijn „afkomst” van Breitner gewezen, — hem naast Kees van Dongen gesteld....

Er schuilt in al deze bepalingen en rangschikkingen een waarheidje. De „afkomst” van Breitner kan men b.v. hier op deze tentoonstelling gedemonstreerd vinden aan twee liggende naakten die aan den meester-impressionist herinneren; „idealist der kleur” zou men hem in de eerste plaats kunnen noemen in zijn bloemstillevens, verrukkelijke kleur-composities meestal. Het feit dat het onderwerp hier wel niet uitsluitend als „aanleiding”, maar dan toch in de voornaamste plaats als mogelijkheid werd genomen om de behoefte aan kleurenweelde, met een haast Ooster-schen drang, uit te leven en dat het karakter van de bloem, hoewel niet geheel voorbijgegaan, toch niet vóór alles ondergaan wordt als mysterie dat te be-contempleeren valt en zoo mogelijk te beelden, — dit alles laat zich inderdaad vanuit een zekeren hoek, — die echter de mijne niét is —, „idealisme” noemen. Het waarheidje dat schuilt in het in-één-adem-noemen van Van Dongen en Sluïjters is echter voor mijn gevoel wel bijster klein. Zéker: beiden zijn, voor een groot deel, uitsluitend ingesteld op „de vrouw”. Maar bij Van Dongen voelt men achter de virtuositeit weinig diepte meer, geen worstelingen, geen twijfel en geen mogelijkheden.... Iets wat men bij Sluïjters, — alhoewel in zekeren zin niet minder virtuoos dan Van Dongen — wél voelt en waarop ik in dit kroniekje juist wensch te wijzen, omdat 't mij voorkomt dat dit element, hoe verborgen het thans nog moge zijn, in de diepten van dit groote talent aan 't werk is.

* * *

Mag men in de selectie, ten behoeve van deze tentoonstelling uitgeoefend, misschien een kleine aanwijzing voor dit verborgen werken zien?

Onder de hier hangende vrouwen-naakten en portretten treft men niét

meer de allersterkste voorbeelden aan van een kijk op de vrouw uitsluitend gezien in de „Sinnfälligkeit ihrer geschlechtlichen Gattungsbestimmung” (Huebner) om 't nu maar eens netjes en in 't Duitsch te zeggen.... Men kan deze keuze, zoo het inderdaad een keuze is en niet uitsluitend aan 't „toeval” te wijten valt, bij Sluyters moeilijk aan hypocrisie toeschrijven. Hij schaamt zich, goddank, nooit voor zijn vurig bloed en vreugd' in 't aarsche leven.... Maar heeft men hier misschien te maken met het langzaam kiemend beleven van een grootere werkelijkheid dan die van bloed en aard' alleen, — een werkelijkheid waarin, zonder dat de wereldsche instincten en drijfveeren behoeven te worden afgesneden, o.m. ook eerbied voor de vrouw-als-menschelijk-karakter geldt?

En ook in „zijn” kinderen voel ik hier en daar al iets méér dan een uitsluitend picturaal genot aan 't baby-diertje (hoe knap en vlot en heerlijk gemakkelijk is de serie baby-teekeningen overigens niet gedaan!), — of aan de blanke, koele onberoerdheid van hun reine, aardsche tabernakeltjes....

Het is geen slecht begin: het kind....

* * *

Maar wat wil ik toch? — Ik spreek van een „begin”, van aardsche lusten, van aardsche tabernakeltjes en grootere werkelijkheden.... 't Heeft allen schijn alsof ik tegen Sluyters aan het preeken sla...; terwijl ik toch juist deed uitkomen hoe dit werk ons kan meesleuren, kan opluchten en onze bewondering wekken.... In deze lage landen komt men inderdaad maar al te weinig voor zulk een vitaal talent te staan, met zulk een hartstocht voor het schilderen-zonder-meer. Het doet goed als men zich aan de bekoring die hiervan uitgaat, zoo nu en dan, nog eens overgeeft. Zoo nu en dan....: méér kan 't niet zijn, want de moderne mensch, geboren in een tijd van overgang, twijfelt niet alleen voortdurend aan het schilderen-zonder-meer en aan het „vrije schilderij”, maar tenslotte óók aan de kunst als „aparte” verschijning, om haar zelfs of der schoonheid wille bedreven. Een „vreugde voor altijd” is zij hem niet meer.

Ons oude, min of meer romantische, ideaal van den „vrijen” schilder en de „vrije” kunst, niemand vertegenwoordigt het, op 't oogenblik, misschien zoo goed en met zooveel hartstocht als Sluyters. Maar tevens is hij modern mensch genoeg, — en dit wilde ik met mijn „preekje” laten uitkomen —, om èn, — uit angst waarschijnlijk —, deze vrijheid en hartstocht aan te dikken en tevens, hier en daar, een kiem van, ja, laten we 't maar noemen: „de gebondenheid der toekomst” te toonen. Of die kiem in hém tenvolle zal opbloeien?.... Wie zal 't zeggen. De ontwikkelingsgang van een kunstenaar valt niet zóó maar, theoretisch, te voorspellen! — D á t